

Asia: VN/13339/2019

Lausuntopyyntö elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittämistä koskevasta arviomuistiosta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunto

Lainsäädäntöön liittyviä näkökohtia

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö yhtyy arviomuistiossa esitettyyn siinä ehdotettujen jatkotoimenpiteiden tarpeellisuuden osalta ja toteaa ensinnäkin, että vapauttamisharkinnan yhteydessä tehtävän väkivaltariskiarvion asema on arviomuistiossa esitetyllä tavalla jossakin määrin epäselvä. Koska väkivaltariskiarviota ei ole mainittu rikoslain 2 c luvun 10 §:ssä yhtenä vapauttamisharkinnassa huomioon otettavana tekijänä, saattaa herätä kysymys siitä, mikä väkivaltariskiarvion rooli on vapauttamisharkintaa tehtäessä ja päätöstä perusteltaessa. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että väkivaltariskiarvio olisi syytä nimenomaisesti mainita rikoslain 2 c luvun 10 §:ssä vapauttamisharkinnassa huomioon otettavana tekijänä. Samoin olisi kyseisen lainkohdan osalta syytä harkita sitä, tulisiko elinkautiseen rangaistukseen sisältyvien ja vankila-aikaisten rikosten lisäksi vapauttamisharkinnassa voida ottaa huomioon myös vangin aiempi rikollisuus. Vangin aiempi rikollisuus tulee kuitenkin osaltaan huomioon otetuksi väkivaltariskiarviossa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö yhtyy arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan väkivaltariskiarvioiden luotettavuutta olisi perusteltua edelleen selvittää. Tässä osaltaan auttaa valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan (VN TEAS) hanke. Siltä osin kuin arviomuistiossa on todettu, että edelleen tulisi pohtia sitä, millainen merkitys väkivaltariskiarviolle tulisi vapauttamisharkinnassa antaa, keskushallintoyksikkö toteaa, että väkivaltariskiarvion merkitys

ja rooli vapauttamisharkinnassa vaikuttaa olevan vapauttamisprosessin osapuolille vakiintunut yhtenä, joskin kuitenkin tärkeänä osana vapauttamisharkinnan osalta tehtävää kokonaisharkintaa.

Se, mitä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö pitää olennaisena pohdittaessa pitkäaikaisvankien vapauttamismenettelyä on se, kuinka voitaisiin paremmin huomioida ne harvat, mutta korkeariskiset ja erittäin vaaralliseksi toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle arvioidut vangit, joiden kohdalla ei kuitenkaan vapautumisvaiheessa ole lääketieteellisiä perusteita määrätä heitä vapautumisen jälkeen esimerkiksi tahdonvastaiseen hoitoon mielenterveyslain 8 §:n nojalla. Tällaisia vankeja on vankiloissa arviolta 5–10 ja heidän kohdallaan nykyjärjestelmä tarjoaa hyvin vähän keinoja rajoittaa heidän vapauttaamista tarvittaessa enää sen jälkeen, kun Helsingin hovioikeus on tehnyt päätöksensä elinkautisvangin tai koko rangaistusta suorittavan vangin vapauttamisasiassa tai kun yhdistelmä-rangaistusta suorittavan vangin rangaistus on päättynyt. Käytännössä elinkautisvankien kohdalla tulee tässä vaiheessa kyseeseen ainoastaan muutoksenhaku korkeimmalta oikeudelta, joka sekin riippuu siitä, myöntääkö korkein oikeus valituslupaa. Oman kokonaisuutensa muodostavat tästä näkökulmasta alle 18-vuotiaana murhaan syyllistyneet nuoret, joille voidaan murhasta tuomita enintään 15 vuotta vankeutta. Heidän osaltaan vapautuminen sen jälkeen, kun rangaistusta on suoritettu puolet tai jopa vain 1/3 rangaistuksesta saattaa korkeariskisten henkilöiden kohdalla olla erittäin lyhyt aika heidän uusimisriskiinsä vaikuttavan työskentelyn näkökulmasta. Tällaisten alaikäisenä henkirikokseen syyllistyneiden kohdalla olisi myös hyvä pohtia mahdollisuutta tapauskohtaisesti jatkaa vankeuden kestoa.

Arviomuistiossa on ansiokkaasti tehty vertailua muihin Pohjoismaihin ja sen pohjalta Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö lähtisi tutkimaan tarkemmin Norjassa omaksuttua mallia ns. varmuusvankeudesta, johon voidaan vankeuden jälkeen tuomita laissa tarkasti määritellyin ehdoin. Jos henkilö olisi syyllistynyt vakavaan rikokseen, voisi tuomioistuimien jatkaa henkilön vankeutta, jos se arvioi rikoksen uusimisen olevan todennäköistä. Suomen oloissa tällaisen varmuusvankeuden edellytyksenä voisi olla se, että vaarallisuusarviossa henkilö olisi todettu erittäin vaaralliseksi toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Tuomioistuimien voisi Norjan tapaan määrätä varmuusvankeudelle vähimmäis- ja enimmäisajan ja tuomittu voitaisiin vapauttaa hänen suoritettuaan määrätyn vähimmäisajan. Kuten Norjassa, tuomioistuimien voisi esimerkiksi viiden vuoden välein tarvittaessa pidentää varmuusvankeuden enimmäisaikaa.

Viranomaisten välinen yhteistyö

ja tiedon kulku

Viranomaisten välisen yhteistyön sujuvuuden sekä elinkautisvankien vapauttamismenettelyssä mukana olevien osapuolten välisen tiedonvaihdon osalta keskushallintoyksikkö toteaa, että kehitettävää löytyy aina, mutta tällä hetkellä tilanne on tyydyttävällä tasolla. Yksi haasteita aiheuttava asia on ollut väkivaltariskiarvioiden sisältämien johtopäätösten saaminen tehokkaasti eri osapuolien käyttöön (vankilan johtaja, arviointikeskuksen johtaja, yks-toimiston johtaja). Käytännössä on ilmennyt tilanteita, joissa väkivaltariskiarvion johtopäätöksissä esitetyt keinoja suojaavien tekijöiden vahvistamiseksi loppuvankeuden aikana ei ole saatu yksiköiden käyttöön,

koska yksiköissä ei ole ollut tietoa mahdollisuudesta saada johtopäätöksiä käyttöönsä tai niille ei ole pyynnöstä huolimatta toimitettu näitä tietoja. Tältä osin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön ja Vankiterveydenhuollon yksikön (VTH) välillä on sovittu, että keskushallintoyksikkö avaa omassa lausunnossaan mahdollisimman laajasti väkivaltariskiarvion johtopäätöksiä, jolloin yksiköillä ei enää pitäisi olla tarvetta erikseen pyytää lisätietoja VTH:lta.

Vapautumisen jälkeiset hoitojatkumot

Vapautumisen jälkeisten hoitojatkumoiden osalta Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö yhtyy arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon puolella jatkumot toteutuvat nykyään vaihtelevasti. Alueellisia eroja löytyy palveluihin pääsyssä ja myös kielteistä suhtautumista väkivaltarikoksista tuomittuja kohtaan terveydenhuollossa on ilmennyt. Kuten arviomuistiossa todetaan, on vapautuneella vangilla samanlainen oikeus terveysterveyspalveluihin kuin kenellä tahansa muullakin ja nykytilanne on ongelmallinen niin kansalaisten kuin vankien keskinäisenkin yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on yhtä mieltä arviomuistiossa esitetyn kanssa siitä, että hoitojatkumoiden toimivuudesta koko maan tasolla ei ole tarkempaa kokonaiskuvaa, jollaisen muodostaminen auttaisi korjaavien toimien kohdentamisessa.

Pääjohtaja Arto Kujala

Lakimies Esa-Pekka Hänninen

Hänninen Esa-Pekka
Rikosseuraamuslaitos